

COMEMORĂRI

ZACHRIS TOPELIUS - 100 DE ANI DE LA MOARTE

Căpitanul Leopold în țările române

Două aniversări mari au dominat coloanele culturale ale ziarelor finlandeze în 1998: centenarul nașterii arhitectului Alvar Aalto și centenarul morții lui Zachris Topelius. Primul a fost foarte cunoscut și publicului internațional, iar cel de-al doilea de o notorietate restrânsă la Finlanda și cel puțin la Suedia.

Zachris Topelius a meritat o atenție egală cu cea a lui Aalto ca una dintre personalitățile cele mai de seamă din istoria finlandeză, culturală și chiar politică, din secolul trecut. Este unul dintre făuritorii identității naționale și culturale finlandeze, asigurând astfel baza suveranității naționale la două decenii după moartea sa.

*

Topelius se născuse în 1818, în orașelul Nykarleby, pe malul Golfului Botnic, într-o familie cu limba maternă suedeză. Tatăl său era medic, cunoscut și ca culegător de poezie populară finlandeză. După primele studii, Z. Topelius s-a înscris la universitatea din Helsinki în 1833, la vârsta de numai 15 ani, vizând studii de medicină. În orice caz, atunci studiile de științe „filozofice“ (adică umanistice și ale științelor naturii) erau obligatorii înainte de a alege orientarea spre medicină, și la sfârșit el a decis să continue cu studii de istorie.

Prima etapă de seamă a vieții sale publice începe în 1841, când el a devenit redactorul ziarului „*Helsingfors Tidningar*“ (două numere pe săptămână) de limbă suedeză, post pe care l-a ocupat până la 1860. Sub direcția lui Topelius, acest ziar a devenit cel mai mare din Finlanda, având un tiraj de o mie de exemplare. Un număr modest, după părerea actuală, dar cam a cincea parte din tirajul tuturor ziarelor

finlandeze, pentru o populație de 1,5 de milioane de locuitori (dintre care aproximativ o mie de exemplare reprezenta tirajul total al ziarelor în finlandeză, limba majorității populației). În al doilea rând, el devine profesor de istorie a Finlandei în 1854, iar mai târziu profesor de istorie generală la universitatea din Helsinki, până la 1878, vârsta de pensie. Ultimii ani ai vieții și i-a petrecut în vila pe care a cumpărat-o pentru familie, în arhipelagul de lângă Helsinki, într-o ambianță liniștită.

*

În conștiința și memoria poporului finlandez, personalitatea lui Topelius se păstrează prin acțiunea multiplă pe plan cultural: aducând un omagiu cald naturii și patriei finlandeze, Topelius este, în același timp, întemeietor al romanului istoric finlandez și scriitor pentru copii. Dintr-o perspectivă istorică, este importantă și activitatea sa ca ziarist. Mult mai estompat, din perspectivă actuală, este rolul său ca cercetător și dascăl universitar. Dintre publicațiile sale de istorie se menționează de obicei numai scrierea lui cu titlul *Are poporul finlandez o istorie?* (1845), un fel de eseu. Topelius răspunde negativ la întrebare, interpretând situația Finlandei în sens strict hegelian, după care istoria este mai ales istorie politică.

*

Activitatea literară a lui Topelius este în strictă legătură cu rolul său de ziarist și de profesor de istorie. De pildă, operele sale narative au fost publicate întâi ca romane-foleton în ziarul său. Romanul istoric ciclic *Poveștile felcerului*, cel mai mare succes de librărie al lui Topelius, a fost publicat în ziar, înainte de a apărea în volum în 1853-1867. În acest text, care se referă la o perioadă de aproape 200 de ani, el descrie istoria Finlandei din perspectiva oamenilor din diferite clase ale societății. Preocupat de geografie ca de o știință independentă, și nu numai ca de o slujitoare a istoriei, el a publicat într-o operă, prezentând peisaje finlandeze, *Finlanda ilustrată* (1845-1852), un text de popularizare a ideilor sale. Topelius a scris și poezie lirică, teatru, basme, povești pentru copii, o carte de citire pentru școlari care a fost folosită timp de 60 de ani în predare, opere cu caracter religios, ș.a.m.d. Majoritatea operelor sale, publicate în original în suedeză, a fost tradusă în finlandeză.

Topelius a fost un reprezentant al romantismului, acordând mult interes rolului forțelor misterioase și supranaturale în desfășurarea evenimentelor. A fost un patriot cu vederi liberale, manifestând uneori un patos religios. Atitudinea lui față de suveranul legitim, împăratul Rusiei, care era și marele duce al Finlandei, era absolut cinstită. El era convins de victoria libertății și a dreptății o dată cu trecerea timpului.

În chestiunea limbii, el adoptă o atitudine reconciliantă. În Finlanda, înainte vreme parte a regatului suedez, alipită la Imperiul rusesc în 1809, ca mare ducat autonom, limba suedeză fusese limbă a administrației până în timpul său. Încetul cu încetul, revendicările pentru a introduce și finlandeza ca limbă a administrației au devenit mai susținute. Multe persoane din elita socială suedofonă a țării au considerat consolidarea poziției limbii finlandeze ca o garanție împotriva

presiunilor rusești. Datorită acestor opinii ale sale, Topelius și-a făcut și mulți dușmani.

Într-o perioadă și sub un regim în care cenzura a limitat serios libertatea cuvântului, un ziarist nu putea să-și exprime direct toate gândurile. Revendicările vizând reforme politice și sociale nu puteau fi exprimate în termeni clari. De aceea, ele puteau fi exprimate în poezie, în mod aluziv, printr-o interpretare alegorică. Astfel chiar și poezia naturii a putut servi ideilor naționalismului finlandez.

*

Ca ziarist, Topelius s-a interesat mult de politica internațională. Ca sursă a informațiilor, el a folosit presa internațională, mai ales cea franceză și germană. „*Journal des débats*“ era una dintre cele mai importante surse a notelor sale publicate despre evenimentele din Europa. Citind „*Helsingfors Tidningar*“, este evident că tulburările din anul 1848 (sărbătorim și aniversarea a 150 de ani de la acest eveniment) l-au emoționat în mod deosebit, ca și situația din 1849, când victoria reacțiunii l-a mâhnit pe el, în special soarta Ungariei în interiorul Imperiului austriac. Informațiile sale politice din ziar au fost publicate sub titlul *Din străinătate* sau *Scurte ochiri*.

Din anul 1843 până la 1849 Topelius a publicat și o serie de „cozerii“ sub titlul *Scrisori din Helsinki*, adresate unui interlocutor imaginar, numit locotenentul Leopold. Acest ofițer de 23 de ani, de origine finlandeză, în slujba armatei țariste, ca mulți alți compatrioți de-ai lui (unii ajungând chiar la gradul de general sau amiral), era stabilit în Gruzia (Georgia). Aceste scrisori, începând cu niște informații personale asupra unor argumente la adresa corespondentului despre situația generală din Finlanda și din Europa, au prezentat în continuare informații locale din Helsinki și din alte localități din Finlanda. Este evident că locotenentul Leopold n-a fost decât un pretext pentru a prezenta și alte lucruri decât prețurile cartofilor pe piața din Helsinki.

De ce un corespondent din Gruzia? Această regiune era unica scenă de război în Europa de atunci, împotriva popoarelor din munții Caucaz; în aceste lupte și mulți ofițeri finlandezi și-au câștigat primele merite în război. Conducătorul muntenilor era legendarul Șamâl, admirat pe ascuns de toți tinerii amatori de libertate și aventuri. Din acest război, care a continuat zeci de ani, tinerii noștri ofițeri s-au întors în permisie în uniforme orientale împetrite, cu distincții pe piept. Gruzia era țara făgăduinței pentru romantism, unde exista nu numai pericolul de a cădea sub gloanțele dușmanului, dar și sub efectul vinurilor tari ale Crimeii sau pericolul de a fi înlănțuit de brațele cerchezilor frumoase.

Topelius era foarte interesat de politica internațională și a urmărit cât mai multe ziare posibil. Firește că n-a putut să aibă corespondenți de la locul evenimentelor. A urmărit și ziarele liberale, ca „*Fædreland*“ din Danemarca. În fiecare număr din „*Helsingfors Tidningar*“ un spațiu tipografic a fost dedicat veștilor din străinătate. În Imperiul rusesc, în condițiile impuse de cenzură, libertatea

cuvântului nu exista și nu putem să știm exact care era opinia redactorului. Putem numai să ghicim din studiul aluziilor imprecise care se întâlnesc pe ici pe colo.

Evenimentele de seamă n-au lipsit în acești ani, anul 1848 constituind o culme a schimbărilor politice și sociale. Atenția sa principală s-a orientat spre Italia, Franța, Germania, Austria și Danemarca. Veștile sunt publicate, din cauza mișcării încete a poștei, cu o întârziere de câteva săptămâni.

*

* *

Celelalte state sau regiuni nu apar decât sporadic. Valahia (Muntenia) apare numai o dată. În data de 26.7.1848 este anunțată abdicarea domnitorului Bibesco, semnarea unei constituții și instalarea unui guvern provizoriu. Topelius relatează în continuare despre o tentativă de atentat asupra lui Bibesco, care s-a îndreptat spre cazărmi, somând pe militari să restabilească ordinea. Ei au refuzat să folosească forța împotriva propriilor cetățeni, îndemnându-l pe domnitor să confirme constituția precum și libertățile și drepturile poporului. Ceea ce a impresionat pe Topelius a fost faptul că totul s-a făcut fără vărsare de sânge, deoarece Topelius era adeptul revoluțiilor „de catifea“.

Din Transilvania se relatează despre intrarea trupelor rusești, așezate pe granița dintre Valahia și Ardeal, la data de 1.2.1849 în Brașov (6.000 de ostași) și la data de 4.2.1849 în Sibiu (4.000 de ostași). Împreună cu trupele austriece ale generalului Puchner rușii au obligat trupele maghiare să se retragă, dar în martie s-au retras din nou în Valahia prin Turnul Roșu și Râșnov. Topelius, bazându-se pe o analiză publicată în ziare engleze, discută și dreptul Rusiei, datorită tratatului de la Adrianopol, de a interveni în afacerile Valahiei și ale Moldovei. Se vede că puterile mari se gândesc mereu la păstrarea echilibrului pe plan european. Astfel, Anglia nu vrea ca influența Rusiei să crească prea mult pe coastele Mării Negre.

În 1849, atenția lui Topelius se concentrează din ce în ce mai mult asupra Imperiului austriac, „această masă dispartă a naționalităților, care numai cu greutate se țin împreunate.“ cum scrie Topelius, raportând despre datele statistice ale recensământului austriac: nemți 20 %, cehi și slovaci 17 %, unguri 14 %, italieni 13 %, ruteni și ruși 8 %, români 7 %, polonezi 6 %, dalmați 4 %, celelalte naționalități 11 %.

În timpul primăverii, trupele ungare înregistrează tot mai multe succese în operațiunile lor. În Transilvania, numai Karlsburg (Alba Iulia) a rămas în mâinile trupelor austriece. În aprilie, Rusia trimite trupe din trei direcții în Transilvania: Sibiu, Brașov și Târgu-Mureș, și trimite trupe prin Galiția spre Ungaria, pentru un atac din nord. „*Helsingfors Tidningar*“ (16.5.1849) publică declarația împăratului pentru a justifica intrarea Rusiei împotriva insurgenților unguri. Rusia deja domolise Moldova și Valahia. Acum vine în ajutorul Austriei, care n-a putut să se descurce singură în Ungaria și Transilvania. Ziarul lui Topelius consacră din ce în ce mai mult spațiu

veștilor de pe front, până la dispersarea trupelor ungare și capitularea cetății Komorn (Komárom), la 27.9.1949.

Urmează condamnările, pentru cei care nu s-au salvat la Vidin în Turcia (printre care și Kossuth cu familia). Poziția Ungariei se înrăutățește. Mulți ofițeri sunt executați prin decizii rapide ale curților marțiale. Topelius constată „că din Ungaria sunt numai vești triste de relatat“, ceea ce relevă sentimentele sale. Într-un elan revoluționar Topelius scrie o poezie despre Kossuth, probabil o reacție la ordinul venit de sus de a citi în bisericile din Finlanda o rugăciune de mulțumire pentru victoria asupra insurgenților unguri. Firește, această poezie n-a putut să fie publicată atunci în ziar. A rămas în sertar și nici mai târziu nu s-a publicat.

Și Leopold al nostru ? În 1848 el este deja căpitan și în serviciu la Bender (Tighina). Probabil fiindcă era unul din colțurile extreme ale Imperiului, ca și Finlanda. În scrisoarea din 29.11.1948 Topelius întâi se miră că ei amândoi sunt încă în viață. El din cauza epidemiei de holeră care a bătut la Helsinki. „Se spune despre Dvs. că ați fost lapidat, ca preparator de otravă, într-un sat basarabean de către poporul furios. Ar fi fost o pierdere mare pentru lumea civilizată din Basarabia! De la cine ar primi atunci acest colț din marea *patria nostra* [în latină în textul original] vești din Helsinki?“. Topelius folosește uneori ironia și umorul în textele sale. În ianuarie 1849 căpitanul Leopold este promovat maior.

Mai târziu, în iunie 1849, îl găsim pe maiorul Leopold în Valahia. Fiindcă este un principat mare și cunoștințele de geografie ale lui Topelius sunt slabe, scrisoarea este adresată la București. Topelius povestește și o anecdotă despre fiul unui chiabur, care vine la comandantul singurei unități de dorobanți din Finlanda, vrând să se înroleze, spunând că atunci când a fost recolta proastă, împăratul i-a ajutat cu cereale. Acum împăratul are nevoie de ajutor și vrea să devină ostaș. „Poporul finlandez a fost mereu loial și recunoaște un bine ce i s-a făcut, și așa trebuie să rămână“, conchide Topelius moralizator.

Topelius îi scrie din nou maiorului Leopold, la București, la sfârșitul lunii iunie. „Nu contează dacă sunteți în București sau în mormânt, dar, viu sau mort, trebuie să mă ascultați.“ El își termină scrisoarea urându-i ca data viitoare să-l găsească locotenent-colonel. Scrisoarea următoare este adresată maiorului Leopold la Sibiu (Hermanstadt), fiindcă el venise cu generalul Lüder în Ardeal și luptase în bătălia de la Sighișoara (Schäsburg), fiind rănit la brațul drept. La Helsinki se spune că va fi promovat și că va ieși la pensie. Ultima scrisoare este adresată, la sfârșitul anului, locotenent-colonelului Leopold, la St. Petersburg, aflat pe cale de a se întoarce în patrie, „chiar dacă eliberat din armată, la vârsta de 35 de ani, rămas totuși un decor pentru saloane și o țință pentru năvoadele fetelor.“ Se vede că, prin persoana lui Leopold, Topelius și-a creat spațiu pentru imaginație.

Prof. univ. Dr. Lauri LINDGREN
Universitatea din Turku

ANIVERSĂRI

IOAN SLAVICI - 150 DE ANI DE LA NAȘTERE

„Eu caut măsura firească pentru toate timpurile
și pentru toate locurile unde omul e om.“

I. Slavici, „Fapta omenească“, *Opere, IX, p. 544*

A lături de M. Eminescu, I. Creangă și I. L. Caragiale, Ioan Slavici reprezintă „epoca de aur“ a literaturii române, ilustrând, în mod magistral, perioada numită „a marilor clasici“ (de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea).

Opera lui Ioan Slavici este impresionantă, în primul rând, prin *monumentalitatea* ei; cantitativ, această operă este imensă, cuprinzând 14 volume în seria de *Opere*, publicate de Editura Minerva. Insumând opera literară, precum și bogata operă publicistică și memorialistică, ca și scrierile pedagogice ale lui Ioan Slavici, aceste volume prezintă inconvenientul de a produce o oarecare confuzie asupra valorii generale a operei lui I. Slavici. Dacă două treimi din aceste pagini prezintă o valoare exclusiv documentară, vădind o legătură prea strânsă cu epoca pe care o reflectă, rămân, totuși, volume întregi de o incontestabilă valoare artistică, pagini antologice care demonstrează *modernitatea* primului mare prozator ardelean. (Mircea Zăciu)

La o lectură mai atentă, I. Slavici este nu numai autor al unor capodopere cum ar fi nuvelele *Moara cu noroc* și *Pădureanca* sau romanul *Mara*, ci și ctitor al prozei istorice românești prin romanul *Din bătrâni* (1902).

În același timp, Ioan Slavici este unul dintre primii noștri scriitori profesioniști, într-o epocă în care activitatea literară nu aducea nici recunoaștere pe plan social, nici recompensă materială. „Munca literară nu e un fel de «sport» pentru distracțiunea celor ce n-au ce face — scria el în 1904 —, ci un *apostolat* pentru care se cere *vocațiune și pregătire*.” (Mircea Anghelescu)

Ca prozator de talent, I. Slavici este primul care abordează problematica intelectualului român (în nuvele ca *Popa Tanda* și *Budulea Taichii*), fiind, totodată, unul dintre primii scriitori care își plasează eroii într-un mediu citadin, începând cu romanul *Mara* și continuând cu descrierea vieții orășenești din Bucureștii de odinioară, în publicistică și în scrieri memorialistice.

*

Născut la 18 ianuarie 1848, în comuna Șiria, de lângă Arad și rămas orfan de timpuriu, Ioan Slavici înfruntă adversitățile timpului, alcătuiindu-se pe sine prin cunoaștere teoretică și printr-o permanentă raportare la viața practică. Trecând mai întâi prin mediile școlare din Transilvania (Arad, Timișoara, Satu-Mare), Slavici se înscrie, în 1868, la Facultatea de Drept a Universității din Budapesta. Deși nu s-a putut integra mediului cultural budapestan, tânărul student militează pentru înființarea „Societății literar-culturale «Petru Maior»”. În 1869, printr-un complex de împrejurări, I. Slavici ajunge la Viena, unde își face stagiul militar, urmând, în același timp, cursurile Facultății de Drept. Aici se va împrieteni cu M. Eminescu, care îl va îndemna să scrie, întrevăzând în persoana tânărului Slavici o adevărată „grădină de frumusețe”. La Viena, între colegii săi de diferite naționalități, I. Slavici învață „să privească toate lucrurile din punctul de vedere al întregii omeniri”, ceea ce l-a ajutat, ulterior, să se ridice deasupra naționalismului îngust. De asemenea, latura activă, militantă, a personalității lui Slavici își găsește expresie în organizarea „Societății academice social-literare «România Jună»”, în 1871, la Viena, alături de M. Eminescu.

Perseverent și meticulos, propulsat continuu de o neobișnuită curiozitate și putere de muncă, Ioan Slavici asimilează cunoștințe de filozofie și drept, de pedagogie, de economie, de fizică și zoologie, de anatomie și fiziologie. Urmând cursurile universității vieneze și citind, cu neașteptat, lucrări fundamentale din domenii atât de variate, în germană, maghiară și franceză, tânărul Slavici își formează o cultură solidă, devenind, în timp, alături de colegii săi de generație, un adevărat *creator de cultură*, prin fiecare dintre inițiativele sale.

Din perioada formației sale la Viena datează și apropierea lui I. Slavici, prin intermediul lui M. Eminescu, de „Junimea” și de revista „*Convorbiri literare*”. T. Maiorescu însuși îl considera pe tânărul ardelean (în 1876) „cel mai capabil scriitor al întregii «Junimi»”. Urmându-l pe M. Eminescu la Iași, din 1874 Ioan Slavici este angajat secretar al Comisiei pentru publicarea documentelor rămase de la Eudoxiu Hurmuzachi, funcție în care face dovada capacității și pasiunii

sale în munca arhivistică. La citirea nuvelei *Popa Tanda* (1875) în cercul de la „Junimea”, colegii săi afirmă, cu satisfacție: „în sfârșit, am dat de un nuvelist.”

Plecând în „țară”, la București, și devenind director al ziarului conservator „*Timpul*” (1877), I. Slavici își continuă creația nuvelistică, vădindu-se, în același timp, un gazetar talentat și preocupat de evenimentul cotidian (Războiul de Independență și Congresul de la Berlin). I. Slavici îi aduce în redacția ziarului pe M. Eminescu și pe I. L. Caragiale, pentru aproape doi ani, angajând, astfel, cele mai talentate condeie ale vremii în lupta culturală și politică.

În 1884 Ioan Slavici se întoarce în Ardeal, la Sibiu, fiind numit director al ziarului „*Tribuna*” — nou înființat —, primul cotidian de ținută *modernă* din Transilvania. Aici, Slavici militează, de la început, pentru omogenizarea culturală a românilor de pretutindeni. Cel care locuise un timp la Iași și la București era convins că a trecut vremea „în care Ardealul putea să producă apostoli pentru români.” De aceea, în spirit cu totul modern, Slavici înscrie pe frontispiciul „*Tribunei*” aforismul conform căruia „Soarele pentru toți românii la București răsare”.

Devenit „director” de opinie nu numai ca „dascăl”, ci și ca ziarist, Ioan Slavici fundamentează, în articolele sale programatice din „*Tribuna*” conceptul de „realism poporal”. Asemănător programului lui T. Maiorescu din *Direcția nouă în poezia și proza română*, programul cultural propus de I. Slavici pornea de la cunoașterea folclorului și a specificului nostru național. Eliminând lexicul purist și ortografia etimologică, redactorii de la „*Tribuna*” impun, în Transilvania, normele generale ale limbii literare românești, care începuseră să se statornicească. În „*Tribuna*” apare nuvela *Pădureanca* a lui I. Slavici, ca și primele versificări de materiale folclorice ale lui G. Coșbuc. Înregistrăm, în relația literară dintre G. Coșbuc și I. Slavici, un caz rar de influență exercitată de un prozator asupra unui poet. G. Coșbuc descoperă în *Novelele din popor* ale lui I. Slavici sugestii multiple pentru ambianța și materialul psihologic concret care vor apărea transfigurate în erotica sa: fata din *La oglindă* este un corespondent liric al eroinei - Sanda - din nuvela *Scormon*, iar cea din *Dușmancele* este - lăsând la o parte transferul de roluri - o proiecție rezumativă a eroinelor din *Gura satului*, nuvela lui I. Slavici. (George Munteanu)

Direcția culturală inaugurată prin „*Tribuna*” de la Sibiu va fi continuată în paginile revistei literare „*Vatra*” (1894), apărută la București, din inițiativa lui I. Slavici, avându-i alături, ca redactori, pe I. L. Caragiale și pe G. Coșbuc.

Întors, așadar, la București, după 1890, Slavici va fi primul militant pentru constituirea „Ligii culturale pentru unitatea culturală a românilor”.

*

Chiar și la o sumară trecere în revistă a operei literare a lui I. Slavici, se cuvin a fi amintite basmele și poveștile sale, culese din folclor și prelucrate în

stil popular. Ca și I. Creangă, prozatorul ardelean a urmărit ridicarea folclorului până la înălțimea unui stil artistic „cult”. Basme și povești precum *Zâna Zorilor*, *Florița din codru*, *Spaima zmeilor*, *Limir-Împărat* sau *Păcală în satul lui* demonstrează faptul că Slavici asimilase, în bună măsură, folclorul și tradițiile românilor din Ardeal. (D. Vatamaniuc)

În același timp, la începutul carierei sale literare, I. Slavici scrie și câteva comedii (*Fata de birău* și *Toane sau vorba de clacă*) și drame istorice (*Gaspar Grațiani*, și *Bogdan-Vodă*), publicate, în mare parte, în „*Convorbiri literare*”. În basme și în povești, ca și în piesele sale de teatru, I. Slavici face dovada talentului său de natură epico-narativă, prin excelență.

Așadar, partea cea mai rezistentă a operei literare a lui I. Slavici se vedește a fi cea narativă, cuprinzând cele 6 volume de *Novele din popor*, publicate începând cu anul 1881. Ele configurează un complex tablou etnografic, psihologic și social al satului transilvănean, constituind, totodată, un punct de reper în *evoluția prozei românești moderne*. Prin nuvelele sale, dar și prin romanele *Mara* (1894) și *Din bătrâni* (1902; 1905), I. Slavici se impune drept prozatorul cel mai important din epoca marilor clasici.

Recunoscut ca prozator de M. Eminescu, T. Maiorescu, N. Iorga, iar, mai târziu, cu o oarecare circumspecție, de G. Călinescu, Ion Breazu și alții, Ioan Slavici a rămas, cu toate acestea, un fel de „cenușăreasă” a clasicii noștri de primă mărime. Supraviețuind unui veac în care existența lui s-a împletit cu viața lor, prin prietenie ideală și controversă politică, Slavici s-a izbit de inflexibilitatea criticii literare și a unor contemporani în a-i înțelege opera și gesturile politice din timpul Primului Război Mondial și din preajma Unirii din 1918. Tocmai de aceea opera memorialistică a lui Ioan Slavici este foarte importantă, ca document literar al epocii, dar și ca tulburătoare mărturie a zbuciumului său sufletesc, a firii lui dificile. În acest sens stau mărturie volumele: *Închisorile mele* (1921), *Amintiri* (1924) și, mai ales, *Lumea prin care am trecut* (apărut postum). Conform acestora, sub aparența unui ins blajin, chiar anodin, se ascundea un temperament artistic de tip romantic. Aparent placid, I. Slavici este obsedat de frământările sale lăuntrice, de forța sa eruptivă, singura capabilă să modeleze, în plan artistic, mari ansambluri epice, așa cum o dovedește articularea coerentă a materialului său epic. Pe Ioan Slavici, omul, ni-l imaginăm ca pe un bătrân singuratic, fără mulți prieteni, fiindcă era rigid în exigențele lui și neconciliant. Poate că într-adevăr ar trebui să-l considerăm *marele puritan al literaturii române*. (Mircea Zăciu)

Publicistica lui I. Slavici, atât de variată și de inegală, ca valoare, se caracterizează printr-o *pasiune cumpănită*, fie că e vorba de scrieri politice sau de polemici literare; sunt cunoscute disputele lui I. Slavici cu B. P. Hasdeu și cu Duiliu Zamfirescu, în care păstrează întotdeauna un ton urban. (Mircea Anghelescu)

Este surprinzător numărul mare de articole istorice, pe cele mai diverse teme: *Studii asupra maghiarilor*, *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, *Românii de peste Carpați*, ca și preocupările pentru limba literară, așa cum rezultă din multe articole: *Cum se scrie românește*, „*Păsăreasca*” *de azi* etc. Din noianul de articole politice sau culturale, consacrate teatrului, muzicii, literaturii sau momentelor mai deosebite din viața publică, semnalăm câteva texte din *Icoane zugrăvite cu degetul* sau unele *Fragmente din „Jurnalul intim” în formă epistolară* (apărut postum).

Ioan Slavici s-a stins la vârsta de 77 de ani, la 17 august 1925, fiind înmormântat la schitul „Brazi” de lângă Panciu. A trecut prin viață cu o rară modestie, dăruindu-se însă cu abnegație marilor acțiuni culturale ce au grăbit construirea României moderne.

*

Aplecându-ne cu atenție asupra operei lui I. Slavici, înțelegem de ce autorul *Morii cu noroc* și al *Marei* se bucură de atenția criticii și de prețuirea cititorilor, astăzi mai mult ca oricând. (P. Marcea)

Scrierile lui Slavici impresionează printr-un ascuțit simț al observației, și, mai ales, printr-o pătrunzătoare analiză psihologică. I. Slavici a vrut și a reușit să prezinte personaje, situații sau evenimente *problematic*, uneori chiar *dilematic*. Dacă vocația sa irepresibilă a fost aceea de „dascăl”, nu e mai puțin adevărat că I. Slavici a reușit să fie și un adevărat „scrietor”. Chiar dacă pune în munca sa literară și „râvnă dascălescă”, talentul său literar domină materialul epic, reușind să cuprindă, în același timp, *ansamblul* și *partea*, adecvându-și, cu măiestrie, mijloacele artistice materialului epic prezentat. Orice nuvelă de-a lui Slavici (sau oricare dintre romanele sale) pune o *problemă de rezolvat*, înfățișându-se, de la început, sub forma câte unui „silogism”, care, în cazurile reușite, se convertește în metaforă narativă. Sunt doar câteva aspecte ale *modernității* prozei artistice a lui Slavici.

Fără să fi luat cunoștință de scrierile lui Freud sau de ale lui Jung, I. Slavici întreprinde în proza sa o analiză psihologică *sui generis*, sondând cu perseverență adâncurile nebănuite ale sufletului omenesc. Slavici începe prin raportarea la starea sufletească axială: *iubirea*. A fost remarcată și mult discutată capacitatea sa de a pătrunde sufletul feminin. Eroinele, personajele feminine, copleșesc, cu adevărat, spațiul nuvelilor și romanelor sale. Trăirile dragostei, la Slavici, constituie nu doar o „temă” printre altele, ci „supratema” obsesională, punctul prim și ultim al întregii sale epici. Rezultatul minuțioasei sale analize se dovedește a fi o „psihanaliză” personală, pentru că are la bază elemente empirice, intuitive, dar cu un anume grad de conștientizare, făcând-o să ne apară azi în același timp primitivă și modernă.

obișnuit. De aceea poate că latura dominantă a talentului său uriaș, puternic subliniată de comentatorii de astăzi, este vădită tocmai de *umanismul* creației sale.

*
* * *

Rememorând câteva date biografice despre Alvar Aalto, trebuie să spunem că el s-a născut la 3 februarie 1898, în satul Kuortane, ca fiu al inginerului Johan Henrik Aalto și al Matildei Hackstedt. Alvar și-a petrecut copilăria și a învățat la liceul din Jyväskylä, unde, elev fiind, pictează și scrie versuri.

Între 1916 - 1921 urmează cursurile Institutului Politehnic din Helsinki, iar în 1921 este admis în Societatea Arhitecților Finlandezi. În anul 1923, Alvar Aalto deschide o agenție de arhitectură la Jyväskylä, iar după o călătorie în Italia, în 1924, se căsătorește cu arhitecta Aino Marsio (1894-1949), care devine principala sa colaboratoare. În spirit profund tradițional, Aino Marsio, ca arhitect-proiectant, a rămas în umbra soțului ei, considerând, cu o mare modestie, că succesul absolut al proiectelor lor comune s-a datorat, în primul rând, puterii creatoare a lui Alvar Aalto.

În afara marilor proiecte arhitecturale, care se referă la construcția unor obiective civice — biserici, biblioteci, teatre, muzee, fabrici, sanatorii, planuri vaste de resistemizare a unor orașe și regiuni, Alvar Aalto a fost și un neîntrecut desenator și pictor. Ar fi putut să spună: „Am arcuit lemnul și am modelat sticla“. Așadar, Aalto a proiectat și mobilă, articole de sticlă, lămpi și bijuterii, făcându-se cunoscut în lumea întreagă prin design-ul modern și funcțional al produselor valorificate prin firma „Artek“.

În anul 1927 Alvar și Aino Aalto deschid o agenție la Turku. Colaborează cu alți arhitecți la realizarea expoziției organizate cu ocazia împlinirii a 700 de ani de atestare documentară a orașului Turku.

Alvar Aalto a proiectat pavilioane la diferite expoziții internaționale: atât la Paris, în 1937, cât și la New York, în 1939, a proiectat pavilionul finlandez. Cele două pavilioane au fost remarcate în străinătate și au făcut cunoscut în lume specificul finlandez. Aceste evenimente aveau loc la puțin timp după cucerirea independenței de către Finlanda, țară care avea nevoie să fie cunoscută și recunoscută pe plan internațional.

În perioada 1943 - 1948 A. Aalto este profesor la Institutul de Tehnologie din Massachusetts (MIT).

În 1948 Alvar Aalto este ales președinte al Societății Arhitecților Finlandezi.

În 1952 Alvar Aalto se căsătorește cu arhitecta Elissa Mäkinemi, care devine de acum înainte principala sa colaboratoare.

În 1955 Alvar Aalto devine membru al Academiei Finlandeze, al cărei președinte va fi în perioada 1963 - 1968.

Alvar Aalto a încetat din viață în 11 mai 1976.

* * *

PRINCIPALELE OPERE ale lui **ALVAR AALTO** sunt :

- 1927 - 1935 Biblioteca din Viipuri
- 1928 - 1933 Sanatoriul de tuberculoză din Paimio
- 1936 - 1937 Fabrica de celuloză de la Sunila
- 1938 - 1939 Villa Mairea de la Noormarkku
- 1942 - 1946 Sistemizarea centrului localității Säynätsalo
- 1947 - 1948 Căminul Institutului de Tehnologie din Massachusetts, SUA
- 1955 - 1957 Imobilul locativ din cartierul Hansa, din Berlin, Germania
- 1957 - 1961 Plan de amenajare a localității Rovaniemi
- 1958 - 1973 Muzeul de Arte Frumoase, Aalborg, Danemarca
- 1959 - 1962 Sediul Societății Enso Gutzeit, Helsinki
- 1959 - 1964 Sistemizarea centrului orașului Helsinki
 - 1963 Sistemizarea centrului unei părți din Espoo, anume Otaniemi
- 1963 - 1965 Sistemizarea centrului orașului Seinäjoki
- 1967 - 1975 Casa Finlandia, Helsinki

Poate că merită să fie menționată Villa Mairea din Noormarkku, considerată o perlă a arhitecturii finlandeze. Construită în 1939, Villa Mairea a fost, în Finlanda, un simbol al reușitei arhitecturale din vremea sa. A fost proiectată ca locuință și reședință pentru șeful companiei „Ahlström“. Villa Mairea este considerată de către specialiștii finlandezi și străini ca una dintre cele mai reprezentative case, care a fost proiectată ca locuință pentru o familie, din secolul nostru. Alvar Aalto însuși a mărturisit că Villa Mairea a fost pentru el ca „un laborator“, pentru că i-a permis să-și materializeze ideile îndrăznețe și să experimenteze altele și mai noi.

Dacă ar fi să punem în evidență evoluția stilului acestui mare arhitect, ar trebui să subliniem că, la începutul carierei sale, în deceniul al treilea, se observă influența arhitecturii clasice. (De exemplu, în edificiul numit Casa muncitorilor, construit în 1925, la Jyväskylä).

Stilul lui A. Aalto s-a dezvoltat treptat, de la clasicism la funcționalism. Pe parcursul dezvoltării experienței sale artistice, în căutarea unui drum propriu, Alvar Aalto a fost călăuzit de ideea *umanizării* arhitecturii, de subordonare a ei intereselor majore ale *omului obișnuit*. Marele artist a prevăzut pericolul aservirii artei maniei tehnologice a secolului nostru. Finlandezul din Aalto a realizat pericolul îndepărtării omului de natură, al transformării oamenilor înșiși în niște roboți. În ultimă instanță, credea A. Aalto, cultura și natura trebuie să se completeze una pe cealaltă. Scopul mărturisit al artistului a fost acela de a crea un mediu echilibrat de viață pentru om. Astfel modernismul lui Aalto s-a orientat spre o direcție mai moderată, reușind să imprime funcționalismului o *dimensiune* nouă, *umană*.

UN MARE ROMANIST SI UN BUN PRIETEN AL ROMÂNILOR:

JAN URBAN JARNIK (1848 - 1923)

Printre prietenii deosebiți ai poporului român și printre promotorii limbii și culturii românești un loc special ocupă praghezul Jan Urban Jarnik.

Acesta s-a născut în nord-estul Boemiei, într-o familie modestă, la 25 mai 1848, a făcut studii universitare la Viena între 1870-1874, cu renumitul romanist Adolf Mussafia și cu slavistul Fr. Miklosich, specializându-se la Paris cu G. Paris, P. Meyer sau A. Darmersteter. La 30 de ani era docent al aceiași universități, pentru ca la 31 de ani să fie ales membru corespondent al Academiei Române. La 34 de ani a fost numit profesor la Universitatea cehă din Praga, unde a pus bazele catedrei de filologie romanică. Datorită lui, încă din 1882, la Universitatea Carolină din Praga — care la nașterea lui Jarnik număra deja 500 de ani de existență — s-a introdus ca obiect de studiu, alături de alte limbi romanice, și limba română. Drumul deschis de către Jarnik acestui domeniu continuă și azi, Universitatea Carolină din Praga individualizându-se prin interesul deosebit acordat studierii limbii române.

Poate fi interesant de urmărit cum a apărut și s-a dezvoltat pasiunea lui pentru limba română. E adevărat că Jarnik a fost o persoană foarte dotată pentru limbi, cunoscând, pe lângă cehă și germană, și franceza, italiana, maghiara, engleza, albaneza, greaca. S-ar putea presupune că interesul pentru română a apărut din perspectiva studiilor sale de specialitate. Deși se știe cu certitudine că în perioada studiilor vieneze s-a familiarizat cu unele probleme ale românei, se poate afirma cu deplin temei că nu celebrii romaniști, pe care i-a avut ca profesori la Viena sau la Paris, l-au ghidat spre descoperirea pasiunii pentru limba noastră, ci o cunoștință întâmplătoare, un bursier român întâlnit în timpul specializării sale pariziene. Este vorba despre Constantin Georgian, persoană deosebit de înzestrată intelectual, datorită căreia J. U. Jarnik s-a îndreptat cu hotărâre spre limba română. Relația dintre cei doi a fost una

durabilă, C. Georgian rămânându-i „profesor“ și mai târziu, când, la distanță fiind, lecțiile au continuat „prin corespondență“. Probabil că anul 1875 a fost hotărâtor pentru devenirea ulterioară a lui Jarnik, dar, putem afirma cu toată convingerea, că el s-a dovedit benefic și profitabil îndeosebi pentru cultura română.

După anul petrecut la Paris, în anul următor, în 1876, Jarnik a întreprins o călătorie în Ardeal, la Blaj, unde spera să-l cunoască pe Timotei Cipariu. Întâlnirea propusă nu a fost la înălțimea speranțelor, deoarece Cipariu era la acea dată destul de bătrân și nevolnic; nu atât bătrânețea, cât mai ales surzenia sa a făcut imposibilă comunicarea. Jarnik l-a cunoscut însă la Blaj pe canonicul Ioan Micu Moldovan, care se ocupa de biblioteca seminarului blăjean, iar la Brașov pe Andrei Bârseanu; amândoi vor juca un rol important în activitatea sa ulterioară. Rezultatul concret al acestei întâlniri s-a văzut după vreo zece ani prin apariția volumului *Doine și strigături din Ardeal*, date la iveală acum întâia dată de Ioan Urban Jarnik și Andrei Bârseanu. Volumul — publicat de Academia Română în 1885, cu mai multe ediții apărute încă în timpul vieții autorilor —, care le-a adus consacrarea sau chiar celebritatea, s-a bazat pe materialul primit de la Ioan Micu Moldovan.

După această călătorie, care l-a pus în contact cu poporul român și cu producțiile sale literare, J. U. Jarnik s-a întors la Viena, susținându-și conferința de abilitate pentru obținerea docenței cu o temă referitoare la importanța limbii române pentru studiul celorlalte limbi romanice. În anul 1879 a întreprins o nouă călătorie, mai lungă, dar de data aceasta nu numai în zona românească a imperiului, ci chiar în România proaspăt independentă. A fost momentul când Jarnik a intrat în contact cu tot ce avea cultura românească mai bună; atunci i-a cunoscut pe: Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, B. P. Hasdeu, M. Eminescu, I. L. Caragiale, I. Slavici, Al. Odobescu, I. Negruzzi, P. Ispirescu și lista ar trebui să continue cu aproape toate numele importante pentru cultura română. Regretul, exprimat undeva de către Jarnik, de a nu fi vizitat cu acea ocazie și Iașul, se leagă de pierderea unui bun prilej de a-l fi întâlnit pe Ion Creangă, singurul dintre marii clasici pe care nu l-a cunoscut personal. Cu ocazia acestei vizite, tânărul profesor de la Universitatea din Viena a devenit membru corespondent al Academiei Române, for care a decis publicarea *Doinelor*. Ca urmare directă a călătoriei, cât timp a mai funcționat la universitatea vieneză, Jarnik și-a ținut deseori conferințele în românește.

În 1882, trecând la Universitatea cehă din Praga, profesorul Jarnik a profitat de acest lucru pentru a introduce limba română în programul ei, așa că de la acea dată româna a mai câștigat o universitate, pe lângă cele de la Budapesta, Viena, Torino. Și în noua situație legăturile cu România, colaborările cu revistele și personalitățile menționate deja sau cu altele, cunoscute între timp, au continuat fără întreruperi, chiar dacă ocazia unei noi vizite s-a ivit abia în 1911, când a participat atât la Blaj, la aniversarea ASTREI, cât și, ca invitat de onoare,

la manifestările prilejuite de aniversarea a 50 de ani de la înființarea Universității din Iași.

Cu toate onorurile cuvenite unui bun prieten, a fost întâmpinat și în ultima sa vizită, cea din 1919, efectuată în compania fiului său Hertvik — tot romanist, dar la Brno. Cu această ocazie a fost primit în rândul membrilor de onoare ai Academiei Române. Din cauza vârstei înaintate și mai ales a sănătății șubrezite deja, n-a mai putut onora invitația lui Sextil Pușcariu de a participa la inaugurarea Universității din Cluj, care a avut loc în 1920.

În cele peste patru decenii de activitate dedicată limbii române, pe lângă permanenta sa activitate la catedră, unde ținea cursuri de gramatică românească și de literatură română, s-a remarcat ca folclorist, sistemul de clasificare folosit în *Doine* fiind demult acceptat de specialiști; a fost, de asemenea, colaborator al dicționarului inițiat de Academie în perioada Philippide, când a acceptat excerptarea de material, a lucrat la dicționarul lui Fr. Diez. Ca publicist, are un număr impresionant de articole în cele mai diferite publicații românești. „*Convorbirile literare*“, „*Gazeta Transilvaniei*“ din Brașov, „*Tribuna*“ de la Sibiu, „*Românul*“ de la Arad, „*Glasul Bucovinei*“ de la Cernăuți și multe altele au publicat pe lângă articolele sale de specialitate și un număr impresionant de contribuții care îndeplineau și rolul de informare și familiarizare a publicului românesc cu noutățile pragheze; așa da ca singur exemplu, modul în care toate aceste reviste au reflectat desfășurarea expoziției din 1891 de la Praga, vizitată și de un grup de români ardeleni. Pe lângă promovarea limbii și culturii noastre în Universitate, Jarnik a făcut și demersul necesar cunoașterii literaturii cehe în România, semnând câteva traduceri, cea mai dragă fiindu-i *Bunica* de B. Nemcova.

Despre activitatea de „românist“ a lui J. U. Jarnik e greu să se vorbească fără a apela la componenta umană, afectivă a personalității sale. Relațiile lui au vizat, în egală măsură, colegii, personalitățile remarcabile ale culturii, ca și oamenii simpli, pe care nu i-a ocolit, dimpotrivă, i-a căutat, dorind să intre în contact cu ei. Cum altfel s-ar putea explica afecțiunea deosebită arătată soldaților ardeleni, mulți răniți, găzduiți de spitale pragheze în timpul Primului Război Mondial. Acești necăjiți ardeleni, răniți și străini, au găsit alinare sufletească, ajutor moral și sprijin efectiv în profesorul Jarnik; el i-a vizitat sistematic și s-a înduioșat sincer de starea de înapoiere culturală în care au fost ținuți; foarte surprins să constate că erau analfabeți, într-o perioadă când în țările cehe fenomenul fusese eradicat de multă vreme, le scria scrisori acasă sau li le descifra pe cele primite de acasă. A avut chiar inițiativa de „alfabetizare“ a unor soldați și de organizare a unor întâlniri pentru acești ostași; n-a pregetat să petreacă împreună cu ei sărbătorile, pentru a le aduce mângâiere și speranță în sufletele greu încercate de război. Multe dintre scrisorile adresate mai târziu bătrânului profesor de către foștii răniți sunt grăitoare, dezvăluind caracterul și sufletul său deosebit.

Atașamentul profesorului praghez față de țara noastră iese din limitele impuse de obiectul predat la universitate, deoarece a trăit alături de români toate momentele, bune sau rele, la care istoria i-a făcut părtași. A fost alături de tinerii Vienei care aniversau „România Jună“, ca și de românii care sărbătoreau Universitatea din Iași, a înțeles să doneze bani pentru bustul lui Creangă, sau să țină conferințe la Ateneul Român, iar sumele rezultate să intre în contul orfanilor de război. Sunt doar câteva dintre gesturile care vin să completeze portretul moral al unui mare prieten al limbii și poporului nostru.

Din fericire — lucru care se întâmplă destul de rar — prietenii nu i-au rămas datori. Contemporanii săi i-au apreciat, chiar în timpul vieții și la justa valoare, contribuția adusă la cunoașterea limbii și culturii românești în afara granițelor țării.

Dr. Victoria MOLDOVAN
Institutul de Studii Române
Universitatea Carolină din Praga

ȘTIRI CULTURALE

„*Letteraria Pragensia*“ — revistă a Centrului de Studii Comparate de la Facultatea de Filozofie a Universității Caroline din Praga — dedică o mare parte a ultimului număr (vol. 7, 14, 1997) lui *Mircea Eliade dans la culture européenne*. Concepția numărului aparține excelentei cunoscătoare a operei lui M. Eliade, domnei Libuše Valentová. Capitolele: *Repere bio-bibliografice* (sobru și elegant prezentate, urmate de o binevenită bibliografie selectivă din opera și exegeza biografică), *Receptarea operei lui Mircea Eliade în limba ceahă* (o bibliografie exhaustivă și sistematică a problemei, semnalând și lucrările de diplomă cu subiecte din Eliade), precum și un studiu dens intitulat *Mircea Eliade și evoluția povestirii fantastice române* sunt semnate de Libuše Valentová. Volumul conține, de asemenea, două articole de interes deosebit semnate de Mircea Handoca. Primul, *Mircea Eliade și Eugen Ionescu* spune totul prin titlu. Cel de al doilea, *Carl Gustav Jung în dialog cu Mircea Eliade* e urmat de corespondența celor două personalități, din anii 1950 - 1960, și ilustrat prin două facsimile autografe din scrisorile lui Eliade.

Volumul, publicat într-o limbă de circulație internațională, se adresează tuturor celor interesați de opera lui Eliade, de destinul receptării ei în spațiul european, constituind, în același timp, un serviciu făcut promovării culturii românești în lume.

Dr. Victoria MOLDOVAN

E. M. CIORAN

„CARNERS” („CAIETE”) 1957 - 1972

„Marele eveniment editorial al anului 1997 a fost, la Paris, apariția, la Editura Gallimard, a *Caietelor* lui E. M. Cioran (în număr de 34), rămase după moartea sa și transcrise de Simone Boué.

Masivul volum de o mie de pagini, cu însemnările intime dintre anii 1957 - 1972, a surprins pe toată lumea. Ele oferă o lectură fascinantă în care obsesia cercetării de sine se convertește, inevitabil, în producție de idei. Aceste *Caiete* erau așteptate de toți cei care doreau să-și arunce privirile iscoditoare pe pagina scrisă în intimitate. Iar ceea ce se vede i-a uluit pe mulți. Se vede, în primul rând, suferința de zi cu zi a unui hiperlucid, stânjenit nu numai de bolile trupului, dar și de insomniile și ideile care îl asaltau. Se vede că Cioran, cel de toate zilele, ducea cu sine o disperare existențială soră geamănă cu disperarea din cărțile sale. Autenticitatea personajului Cioran este scoasă în afara oricărui dubiu. Așa cum nu menajează prostia ambientală și impostura, Cioran nu se menajează nici pe sine și nici trecutul său. Dar el știe să se ridice, nu numai prin darul formulilor memorabile, ci și prin selecția întâmplărilor destinate însemnărilor intime, deasupra fluxului banal, până la acea «apoteoză a suferinței», de care fuge... abandonându-se ei. O mie de pagini de lectură fascinantă... [...] Un jurnal uriaș.“

Dinu FLĂMÂND, în „*Vineri*”,
supliment al revistei „*Dilema*”, Anul II, nr. 3

„Acest scriitor, care se străduia în fiecare zi să fie de nefrecventat și se preocupa, în scrierile sale, să nu fie deloc iubit, ne dovedește în *Caietele* postume, ritmate ca o cantată de Bach, că era, prin luciditate, cultură, prin arta autocriticii, prin gustul plimbărilor campestre, și chiar prin umor, o foarte bună companie.“

Jerôme GARCIN, în „*Le Nouvel Observateur*”, 30.10. - 5.11.1997

„Carnetele ținute de Cioran între 1957 și 1972, adică între a patruzeci și șaptea și a șaizeci și doua aniversare, sunt fascinante: ne plimbăm în ele prin *bric-à-brac*-ul acestui magician al neantului mai îndrăgostit de viață decât vrea să accepte, al acestui solitar înconjurat de atenții, al acestui ipohondru de o rezistență redutabilă, al acestui eremit cam prea grijuliu cu propria notorietate.“

Roland JACCARD, *Cioran, esthet al Apocalipsei*, în „*Le Monde*”, 7.11. 1997

FRAGMENTE din „CAIETE” 1957 - 1972

◆ Să nu poți trăi decât în vid sau în plenitudine, în interiorul unui *exces*.
◆ Aș putea, la rigoare, să întrețin raporturi *adevărate* cu **Ființa**; cu **ființele**, niciodată.

◆ 19 februarie 1958 Fericire intolerabilă! Mii de planete se dilată în nemărginirea conștiinței. Fericire terifiantă.

◆ Citit câteva poeme de Alexandr Blok. — Ah! rușii aceștia — cât de apropiați îmi sunt! Forma mea de plictiseală e întru totul slavă. Dumnezeu știe din ce stepă mi-au venit strămoșii! Port în mine ca un fel de otravă amintirea ereditară a nemărginitului.

În plus, sunt ca sarmații, un om pe care nu te poți baza, un individ îndoielnic, suspect și nesigur, de o duplicitate cu atât mai gravă cu cât e dezinteresată. Mii de scalvi își strigă în mine opiniile și durerile contradictorii.

◆ Am citit prea mult... Lectura mi-a devorat gândirea. Când citesc, am impresia că «fac» ceva, că mă justific față de «societate», că am o slujbă, că scap de rușinea de a fi un trândav..., un om inutil și inutilizabil.

◆ Nici un fel de originalitate literară nu e posibilă atâta timp cât respecti sintaxa. Trebuie să sfărâmi fraza dacă vrei să scoți ceva din ea. Numai gânditorul trebuie să se limiteze la vechile superstiții, la limbajul clar și la sintaxa convențională. Aceasta pentru că originalitatea *prin fond* are aceleași exigențe ca și pe vremea lui Thales.

Camus, care a protestat atâta împotriva nedreptății, ar fi trebuit s-o facă împotriva aceleia a propriei glorie, dacă voia să fie consecvent cu el însuși. Dar asta ar fi fost indecent. Și fără îndoială credea că gloria sa era meritată. Dacă am împinge până la capăt mania dreptății, am cădea în ridicol sau ne-am distruge.

Există mai multă eleganță în resemnare decât în revoltă, și mai multă frumusețe în anonim decât în vacarm, în tapajul făcut în jurul unui nume.

E de disprețuit oricine aderă la celebritatea sa, cine nu e nici umilit, nici ulcerat de ea.

◆ Atât de singur ca un Dumnezeu în șomaj.

◆ Extraordinara limbă română! De câte ori mă cufund din nou în ea (sau mai degrabă visez la asta, căci vai!, am încetat să o practic) am sentimentul că am comis, desprinzându-mă de ea, o criminală infidelitate. Posibilitatea pe care o are de a împrumuta fiecărui cuvânt o nuanță de intimitate, ca să facă din el un diminutiv; de această îmblânzire beneficiază chiar și moartea: «morțișoara» ... Era o vreme când nu vedeam în acest fenomen decât o tendință spre micșorare, spre depreciere, spre degradare. Acum îmi apare, dimpotrivă, ca un semn de bogăție, ca o nevoie de a conferi un «supliment de suflet» pentru orice.

◆ Mi-e destinat să nu mă realizez decât pe jumătate. Totul e ciuntit în mine: modul meu de a fi, ca și modul meu de a scrie. Un om în fragmente.

◆ Cu cât îmbătrânesc mai mult, cu atât mă simt mai român. Anii mă poartă din nou spre origini și mă cufundă în ele. Și toți acești strămoși pe care i-am vorbit atâta de rău — cât îi înțeleg acum, și cât îi «iert»! Și mă gândesc la un Panait Istrati care, după ce a cunoscut o glorie mondială, s-a întors să moară acolo.

◆ Mă gândesc la greșelile mele trecute și nu pot să le regret. Ar însemna să-mi calc în picioare tinerețea; ceea ce nu vreau cu nici un preț. Ambalările mele de altădată veneau din vitalitatea mea, din dorința de scandal și de provocare, dintr-o voință de eficacitate, în ciuda nihilismului meu de atunci. — Lucrul cel mai bun pe care îl putem face este să ne acceptăm trecutul; sau dacă nu, să nu ne mai gândim la el, să-l considerăm mort și îngropat.

◆ Mi-aș scrie pe ușă:

Orice vizită e o agresiune.

Orice chip mă deranjează.

sau

Nu intrați, fie-vă milă.

Nu sunt acasă niciodată.

Traducere de Mircea VASILESCU

Din „Vineri“, supliment al revistei „Dilema“, Anul II, nr., 3, ianuarie 1998

În căutarea „pământului făgăduinței“, eroii lui AKI KAURISMÄKI poposesc la BUCUREȘTI

La sfârșitul lui martie, în sala Auditoriu a Muzeului Național de Artă din București, s-a desfășurat gala de filme **Aki Kaurismäki bis**. Primul și ultimul spectacol au fost onorate de prezența Excelenței Sale Domnul Mikko Heikinheimo, Ambasador al Finlandei în România.

La acest eveniment cultural, petrecut datorită eforturilor Ambasadei Finlandei la București, intrarea a fost liberă. Mai numeros decât la ediția precedentă, publicul nu mai venea din curiozitate, ci din nerăbdarea de a gusta de fiecare dată o nouă revelație a lui Kaurismäki.

A existat și o emulație printre personalitățile de vârf ale criticii de film din România pentru a împărtăși celor aflați în sală ceea ce li se părea a fi definitiv pentru profilul cineastului finlandez.

Retrospectiva a fost deschisă cu participarea doamnei Adina Darian, redactor-șef al revistei „*Noul Cinema*“ și s-a încheiat cu aceea a doamnei Cristina Corciovescu, redactor-șef al revistei „*Pro Cinema*“, cele două publicații cinematografice lunare care polarizează atenția iubitorilor de film din România.

Putem spune că este un consens cel puțin european, pentru că, în primul număr din acest an, revista franceză „*Premiere*“ a inițiat un îndrumar, în spiritul lui Kaurismäki, cu titlul „*250 de motive ca să-ți placă cinematograful*“ și unul dintre puncte afirmă: „*Certitudinea că litera K este cea mai frumoasă din alfabet e dovedită de: Kazan, Kubrick, Kurosawa, Kaurismäki, Kusturica, Hawks, Mankiewicz.*“ Dincolo de glumă, Kaurismäki e alăturat unor titani ai celei de a șaptea arte: Elia Kazan sau japonezul Akira Kurosawa, unui autor de spectacol cinematografic, Stanley Kubrick, și lui Emir Kusturica, cel care a găsit în simplitatea situațiilor și violența montajului mijloacele de a exprima realitățile și drama din Bosnia.

Aki Kaurismäki are legătură cu fiecare dintre ei, pentru că toate operele lui respiră cultura cinematografeii universale și comentariul propriu în legătură cu dramele eterne ale omului.

BANCURI CU ECONOMIȘTI

Pasi Kuoppamäki, un economist finlandez, are pe Internet un sit în care difuzează, în limba engleză, numai bancuri cu economiști. El a compilat, de-a lungul timpului, mii de glume despre disciplina numită economie și despre specialiștii în acest domeniu. Iată câteva:

- ❖ Un economist e un expert care va ști mâine din ce cauză ceea ce a prevăzut ieri nu s-a realizat azi.
- ❖ Economiștii au prevăzut opt din cele cinci recesiuni din ultimul timp.
- ❖ Există *trei* categorii de economiști: cei care știu să numere și cei care nu știu să numere.
- ❖ Primul economist a fost Cristofor Columb: a plecat fără să știe unde merge, a sosit fără să știe unde se afla și toată operația asta a fost finanțată de stat.
- ❖ — De ce s-a inventat astrologia ?
— Pentru a se da impresia că economia e o știință exactă.
- ❖ — Când îți dai seama că un economist minte ?
— Când deschide gura.

Din „România literară“, nr. 7, 1998

* ȘTIRI CULTURALE

Galeriile Academiei de Artă vor găzdui, în luna martie a.c., un salon al *Artei contemporane suedeze la București*. Expoziția este sponsorizată de Institutul Suedez din Stockholm și de Ambasada Suediei de la București. Prefigurând contacte cu arta unor țări situate într-un spațiu cultural diferit de al nostru, salonul suedez va deschide, cu siguranță, accesul către o lume artistică plină de interes. Printre cei 14 expozanți sunt și: Johan Wiking, Pär Broman, Ann Edholm, Thomas Elvsson, Arne Falang, Johan Malmström, Snomira McAlinden, Marja Nurminen, Armika Drongge, Ebba Matz, Johanna Karlin, Karin Ohlin.

Din „România liberă“, nr. 2418, 11 martie 1998